

Studij povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu od 1985.-2005.

Dulibić, Frano

Source / Izvornik: **Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti (Zagreb, 27.-29. travnja 2006.), 2007, 91 - 94**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:254:179773>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

Studij povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu od 1985. do 2005.

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svojoj povijesti od gotovo stotinu i trideset godina nije doživio tolike promjene u tako kratkom razdoblju kao što se to dogodilo u posljednjih desetak godina.¹ Ne samo da je potrebno uočiti i evidentirati promjene nego i razmotriti njihove moguće posljedice. Riječ je o najstarijoj i najutjecajnijoj instituciji koja formira nove naraštaje povjesničara umjetnosti i ne može nam biti svejedno kakvim će znanjima i vještinama buduće generacije vladati.

Najznačajnije promjene dogodile su se u kadrovskoj strukturi, studijskom programu (tzv. bolonjska reforma) i načinu izvođenja nastave. Promjene otvaraju pitanja ključna za budući razvoj struke. Kao temeljno, nameću se pitanja koja znanja trebaju imati povjesničari umjetnosti nadolazećih generacija, koliko ih i gdje treba biti te koliko će ih moći dobiti posao u struci.

Kadrovska struktura

Tijekom posljednjih desetak godina došlo je do smjene generacija u znanstveno-nastavnom kadru Odsjeka. Sama po sebi smjena generacija je prirodni proces, no nije dobro kada se događa naglo. Tijekom proteklog desetljeća smjena se odvijala postupno, no usporedno s reformom studija, a uzrokovano spletom raznih okolnosti, Odsjek je iznimno brzo ostajao bez iskusnog kadra koji je ostavio značajan trag u struci. Prof. Vera Horvat Pintarić u mirovini je od 1993. godine, no kao vanjski suradnik predavala je na Odsjeku do 1999. godine. Prof. Radovan Ivančević na Odsjeku je radio do 2001. godine, prof. Jadranka Damjanov do 2002., a prof. Vladimir Marković do 2003. godine. U idućoj akademskoj godini u mirovinu će otići još dva člana našeg Odsjeka. Srednja generacija pojačana je između 1998. i 2001. godine s četvero članova, a petero znanstvenih novaka primljeno je između 1999. i 2004. godine.

Pripadnici srednje generacije znanstveno-nastavnog kadra nisu medijski eksponirani (izuzev prof. Zvonka Makovića) te stoga, iako pojedinačno stvaraju značajan znanstveni doprinos, u široj javnosti nisu poznati poput ranije spomenutih imena starije generacije. Za razliku od ranije prakse kada su odlasci na stipendije bili iznimka, nova generacija znanstvenih novaka kontinuirano koristi mogućnosti različitih stipen-

dija i usavršava se na inozemnim sveučilištima i institutima. Nastavne i administrativne obveze svih djelatnika uzimaju sve više vremena, posebno s reformiranim programom, tako da ostaje zabrinjavajuće mali dio za znanstveni i stručni rad. Istodobno, uvjeti za napredovanje postaju sve zahtjevniji. Broj studenata koji upisuju studij povijesti umjetnosti na našem Odsjeku neprestano je rastao, da bi akademske godine 2005./06. došao do broja sto.²

Studijski program

Studijski program koji je vrijedio do reformiranog, tzv. bolonjskog programa, stalno je bio izložen manjim korekcijama kojima su nerijetko anticipirana neka rješenja novog programa. To se ponajviše odnosi na uvođenje izbornih predmeta koje je započelo akademske god. 1996./97. Osnovna karakteristika starog studijskog programa bila je kronološki slijed svih povijesnoumjetničkih razdoblja svjetske i nacionalne povijesti umjetnosti kroz četiri godine studija, uz nekoliko predmeta koji su pokrivali teorijske, metodološke i metodičke komponente. Izborni predmeti odnosili su se prije svega na tumačenje građe vezane uz novija istraživanja u nacionalnoj povijesti umjetnosti, a ta praksa zadržala se u najvećoj mjeri i u reformiranom programu.

Novi program koji je u najvećoj mjeri osmislio docent Predrag Marković, a koji se izvodi od akademske god. 2005./06., povezuje dosadašnja kvalitetna rješenja starog studijskog programa s inovacijama koje se prije svega odnose na drugačiju strukturu izvođenja nastave i ispita te mnogo veći naglasak na stjecanje praktičnih znanja. Temeljna strukturalna promjena određena pravilima tzv. bolonjske reforme izvršena je prelaskom na jednosemestralne predmete, što je znatno ubrzalo ritam studiranja. Ako kao primjer uzmemo da studenti tijekom semestra trebaju odslušati predmet, napisati jedan seminarski rad, jedan kolokvij te se istodobno pripremati za ispit, a sve to unutar petnaest tjedana nastave i nekoliko tjedana ispitnoga roka, tada se vrlo lako može uočiti da je nekadašnji kampanjski način studiranja nestao jer je jednostavno nemoguć. Istodobno, iz navedenog se vidi da su se i nastavničke obveze promijenile i da zahtijevaju znatno veću posvećenost radu sa svakim pojedinim studentom. Također treba napomenuti da je u odnosu na sta-

ri sustav literatura za ispit svakog predmeta znatno smanjena (prema »bolonjskim« pravilima) jer njezin obim mora biti savladiv u brzom tempu studiranja.

Studij je podijeljen na trogodišnji dodiplomski i dvogodišnji diplomski studij. Dodiplomskim studijem stječu se temeljna znanja struke. U svakom semestru (osim prvog) pohađaju se dva obvezna predmeta i jedan izborni. Time je kroz obvezne predmete zadržana ranija kronološka struktura osnovnih predmeta koji kronološkim slijedom pružaju osnovni uvid u sva razdoblja povijesti umjetnosti. Istodobno je studentima omogućeno stjecanje specijaliziranih znanja ponudom izbornih predmeta. Time je otvorena mogućnost da se tijekom čitavog studija proširuju znanja unutar osobnog interesnog područja. U svakom semestru studenti mogu birati između najmanje deset izbornih predmeta.³ Nakon završenog trogodišnjeg dodiplomskog studija studenti dobivaju diplomu prvostupnika/ce humanističkih znanosti – smjer povijesti umjetnosti kojom stječu ograničenu mogućnost zapošljavanja u turizmu ili medijima.

Novim programom nastojalo se naći što svrsishodniju ravnotežu između predavanja, seminarskih vježbi i terenske nastave. Terenska nastava podrazumijeva nastavu koja se održava na području Zagreba u muzejsko-galerijskim institucijama te spomenicima arhitekture i javne skulpture te na nastavu kojom se studenti upoznaju s nacionalnom i internacionalnom likovnom baštinom na jednodnevnim ili višednevnim putovanjima.

S obzirom na to da diploma prvostupnika nudi vrlo ograničene mogućnosti zapošljavanja, pretpostavlja se da će velika većina studenata upisati diplomski studij u trajanju od dvije godine. U dvogodišnjem diplomskom studiju naglasak je na mogućnostima specijalizacije unutar struke. Čine ga dva smjera: nastavni i istraživački. Nastavni smjer ima težište na metodici izvođenja nastave jer priprema studente za rad u srednjim školama i gimnazijama. Unutar istraživačkog smjera student se može opredijeliti za četiri modula: umjetnost antike i srednjeg vijeka, umjetnost renesanse i baroka, moderna i suvremena umjetnost te konzervatorski modul. Unutar odabranog modula student se opredjeljuje za temu završnog rada, čijom obranom stječe titulu magistra struke povijesti umjetnosti. Završetkom diplomskog studija studenti stječu mogućnosti zapošljavanja u znanosti, obrazovanju, zavodima za zaštitu spomenika kulture, muzejima i galerijama, u elektronskim i tiskanim medijima. Po završetku diplomskog dijela studija studenti mogu upisati trogodišnji doktorski studij.

Novi program prema ECTS sustavu određuje sakupljanje bodova tijekom studiranja. Tijekom studija studenti će moći (u dogovoru s voditeljem-mentorom) odabrati mogućnost da jedan semestar (ili nekoliko semestara) provedu studirajući na inozemnim sveučilištima gdje će produbljivati znanja iz svog interesnog područja i potom nastaviti studij na matičnom sveučilištu.⁴ Sve mogućnosti koje se otvaraju novim sustavom studiranja povijesti umjetnosti trebaju biti iskorištene u pravcu što boljeg i cjelovitijeg izučavanja nacionalne baštine te njezine integracije u europsku povijesti umjet-

nosti. Novi program zahtjeva veći broj znanstveno-nastavnog osoblja koji se trenutno nadomješta povećanim brojem vanjskih suradnika. Prostorne potrebe trebale bi uskoro biti riješene: u tijeku je izgradnja velike zgrade biblioteke Filozofskog fakulteta u kojoj će biti smještena i knjižnica povijesti umjetnosti koja je već više desetljeća u iznimno neadekvatnom prostoru. Naposljetku, treba istaknuti da novi studentski program ističe značaj studiranja originalnih umjetničkih djela, odnosno njihovo tumačenje u sklopu nastave, što je neko vrijeme, djelomice i zbog ratnih okolnosti, bilo zastavljeno.

Informatička oprema i izvođenje nastave

Od 1997. godine, kada je na Odsjeku za povijest umjetnosti bilo samo jedno računalo (u tajništvu, a godinu dana kasnije drugo u knjižnici), rad na pripremi i izvođenju nastave u velikoj se mjeri promijenio. Od 2000. godine na Odsjeku je započela intenzivnija nabavka računalne opreme, tako da je tijekom idućih nekoliko godina čitav Odsjek računalno umrežen. Od 2003. godine stari način projiciranja epidijaskopom i dijaprojektorom postaje sve rjeđi i zamjenjuje se skeniranim reprodukcijama ili digitalnim fotografijama koje se prikazuju preko LCD-projektora. Digitalna reprodukcija ujedno je značila i gašenje fotolaboratorija koji se prestao koristiti, a koji je i službeno rasformiran 2006. godine. Sve potrebnijim postajao je posao voditelja medijateke, odnosno osobe koja obrađuje i pohranjuje skenirane reprodukcije, održava službene internetske stranice Odsjeka, stare dijapozitive pretvara u elektronski oblik, arhivira zbirku CD-a i DVD-a s dokumentarnim filmovima, dopunjava odsječke baze podataka o diplomama, magisterijima i doktoratima i izrađuje nove baze podataka vezane prvenstveno uz nacionalnu povijest umjetnosti.

Kakvu povijest umjetnosti trebamo

Naša je obveza postaviti pitanje kakvu povijest umjetnosti trebamo. Nikada mjerodavna ministarstva nisu načinila analize potreba za određenim profilima ili specijaliziranim povjesničarima umjetnosti na nacionalnoj razini. Kvote studenata koje određuju fakulteti, odnosno broj studenata koji upisuju ovaj studij u Hrvatskoj, određuju se proizvoljno, uglavnom ovisno o kapacitetima pojedinog odsjeka, a ne rukovođeni realnim potrebama za radnim mjestima u pojedinim segmentima naše struke. Na taj, manje-više proizvoljan način, često stvaramo kadrove koji godinama čekaju na burzi rada ili se zapošljavaju na radnim mjestima potpuno nevezanim za struku. Nitko ne vodi računa koliki je broj ljudi koji su osobno, kao i država, uložili novac u školovanje koje nikome ne treba.

Iako bi se moglo izračunati koliko povjesničara umjetnosti nastavničkog usmjerenja treba školovati, mjerodavno ministarstvo to nije nikada učinilo za našu struku, kao ni za druge struke. Cjelovitom analizom (na nacionalnoj razini) mo-

glo bi se doći do broja koji bi pokazao koliko povjesničara umjetnosti godišnje treba za nastavu u školama, u zavodima za zaštitu spomenika kulture i ostalim tijelima državne ili regionalne uprave zaduženim za očuvanje kulturne i umjetničke baštine, a isto tako koliko ljudi treba za znanstvene i znanstveno-nastavne institucije te za druge visokoškolske ustanove, prvenstveno akademije likovnih umjetnosti. Tek kada bi se načinila cjelovita analiza sadašnjih potreba i projekcija budućih potreba, mogli bi znati i koliko odsjeka za povijest umjetnosti treba Hrvatskoj, kolike im trebaju biti upisne kvote na teret ministarstva i koje specijalizacije treba poticati s obzirom na potrebe na terenu. Tim saznanjima istodobno bi se prilagođavali studijski programi, a tek potom bismo mogli odgovoriti kakve studijske programe za buduću povjesničare umjetnosti trebamo.

Jedan je od načelnih prioriteta u Hrvatskoj stvaranje što više visoko obrazovanih ljudi, ali financirati stvaranje stručnjaka koji nemaju gotovo nikakve šanse naći posao ne mogu si priuštiti ni mnogo bogatije države. Stoga je nužno u skoroj budućnosti raditi na što većoj povezanosti postojećih odsjeka za povijest umjetnosti u Hrvatskoj kao i njihovoj zajedničkoj suradnji s mjerodavnim ministarstvima znanosti i kulture.

U tijeku je druga školska godina od uvođenja novog, »bolonjskog« studijskog programa. Treba zabilježiti činjenicu da su svi reformirani studijski programi krenuli bez dovoljne pripremljenosti ministarstva i sveučilišta te bez pravodobnih simulacija funkcioniranja novog sustava kojima bi se izbjegli makar neki od nadolazećih problema. Druga školska godina započela je s još većim poteškoćama nego prva.⁵ Uz najteže rješive probleme nedostatka prostora i nastavničkog kadra, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu neizbježnim se pokazuje prelazak na jednopredmetne studije. Sadašnje iskustvo pokazuje da usprkos dobro zamišljenom studijskom programu može doći do opadanja razine znanja i vještina na prvim godinama studija, što bi se moglo potpuno izbjeći uvođenjem jednopredmetnog studija. Jednopredmetni studij povijesti umjetnosti može u znatnoj mjeri povećati kvalitetu znanja i vještina koju studenti trebaju usvojiti tijekom studija. Ipak, konačnu kritičku prosudbu o pozitivnim i negativnim aspektima bolonjske reforme moći ćemo donijeti tek kada prva generacija studenata završi petogodišnji studij prema novom programu. Samo neprestano kritičko preispitivanje situacije u kojoj se nalazimo te neprestano popravljanje i prilagođavanje novog sustava našim potrebama može pomoći da onima koji dolaze iza nas pokažemo da smo bili svjesni iznimno zahtjevnog i odgovornog zadatka koji će odrediti načine mišljenja i djelovanja budućih generacija te da smo učinili doista sve što smo mogli.

Bilješke

1
Miljenko Jurković napisao je cjelovit pregled povijesti Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu (od osnutka do 1998. godine). Usp.: MILJENKO JURKOVIĆ, Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1998., 137-151. Bibliografiju o povijesti Odsjeka i dodajemo tekstove: RADOVAN IVANČEVIĆ, Bečka škola povijesti umjetnosti i Hrvatska: utjecaji i kontinuitet, u: *Bečka škola povijesti umjetnosti*, (ur.) Snješka Knežević, Zagreb, 1999., 405-431. te RADOVAN IVANČEVIĆ, Stoljeće i pol hrvatske povijesti umjetnosti, u: *Zbornik I. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*, Zagreb, 2003., 9-23.

2
Pretjerano velik broj upisanih studenata rezultat je zbrke s upisima djece branitelja koji su se akademske godine 2005./06. upisivali izvan kvote, a 2006./07. unutar upisne kvote te je broj upisanih smanjen na 75.

3
Ponuda izbornih predmeta obogaćena je uključivanjem odabranih vanjskih suradnika iz drugih institucija.

4
Bodovi stečeni na drugim sveučilištima pribrajaju se bodovima stečenim na matičnom fakultetu. Očito je da će se ta mogućnost uglavnom koristiti tijekom diplomskog studija.

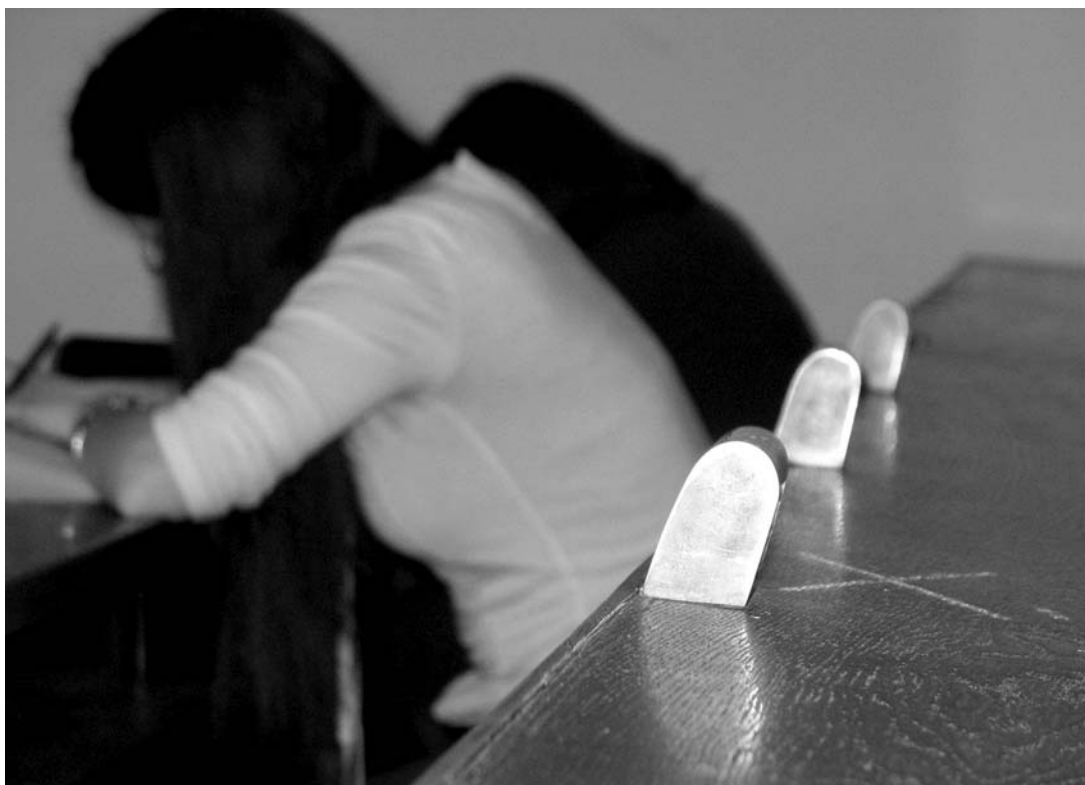
5
Brojni problemi s kojima se nastavnički kadar Filozofskog fakulteta suočava tijekom uvođenja novog sustava izvanredno je opisao Neven Jovanović u tekstu koji će i tijekom desetljeća koja dolaze moći služiti kao dragocjena analiza iznimno značajnog trenutka za budućnost hrvatskog visokog školstva u cjelini. NEVEN JOVANOVIĆ, Ubrzani marš ka nemogućem cilju, u: *Zarez*, 190, 2006., 47.

Summary

Frano Dulibić

The Present and the Future of Art-Historical Studies

The Department of Art History at the Faculty of Philosophy, University of Zagreb, the oldest and the most influential institution that has formed several generations of art historians, has been experiencing particularly fast and significant changes in the past ten years. The most important ones concern the structure of its staff, the programme (Bologna Reform), and the teaching methodology. These changes open up some crucial issues concerning the future of the profession. These include the basic questions about the type of knowledge that the future generations of art historians will need, how many they should be and where they should be positioned, as well as how many of them will be able to find employment in the field.

Na fotografiji se vide ostaci nekadašnjih mogućnosti dvorane za predavanja na Filozofskom fakultetu: za vrijeme projiciranja studenti su nekada mogli pisati bilješke uz pomoć svjetiljki na klupama što već desetljećima nije moguće.

Sukob ili suživot starog i novog: muzejski primjerak episkopa i dia projektor uz koje je tipkovnica za elektronsko reproduciranje preko projektora postavljenog na stropu dvorane.